

tarunt, quod sanè prodigii speciem aliquam prefererent, sed statim Deus immisus in angus Mosaicum virginem et vorari illos, et fraudem indicari voluit. Cum verò Mosaicum prodigiis simulacrum magi illi cimphis edocere conarentur, re frustra tentata, tandem divina virtute valere Moysen professi sunt. Quid quòd ulcerum plaga in Aegyptios seviens, nec magis peperit? Quòd nihil illi incommodi Israhelites inferre unquam valuevunt, qui etiam inter tot mala, per Aegyptum grassis.

Conferat plànè, si quis velit, Jesu Christi, Moysis et Apostolorum, cum prodigiis magorum Pharaonis, et Apollonii Thyanæi, et numinum paganorum; immane quantum discrepant inter se illa omnia intelliget. Factumque unquam à demone legimus, ut annuum cursum suspendetur, pelagum diffundere, amarcantes corrigeret aquas potableibus educeret à silice, futura è plurium causarum concursu pendens diu ante praediceret, defunctos, post plures sepultura dies, revoCare ad vitam? An de magis vulgatum est unquam, quòd stratis in undis gerenderet, cacos illuminare, gibbos, mutosque à primis crepundis solo nota restituerent? Ea verò, quecumque fuerint, magorum atque idolum prodiga, quis retulit? Integræ fidei viri, coevi, testes oculati, qui carum rerum veritatem scirent et viti testati sunt?

Tota demonia vis in obsidens divexandisque corporibus, morbis incutiebant, probis viris tentandis impeditur. Christo videndum se præbuit, quòd scilicet ab illo imprudente et incauto cultum extorqueret. Potestamen suad malum tantummodo injuriante inferendam habet expediatum; nunquam non mendacia, et impietatis patrem se probans, Sermones cum Evâ misericordia, cui bono, nisi ut dictis illi Dei perverciat obstat? Vim omnem suam in Jobum exercit, quòd scilicet de firmissima patientia arce in barathrum desperationis miserum deturbit. In impietate tandem atque calamitatibus religendis hominibus, potentia sua nervos omnes daños ejusque ministri intendunt.

Angeli itaque tenebrarum pro libito in Angelos sese lucis transforment; Beelzebul malis depellendis spiritibus interdum labores; pseudo-prophetæ sub dolosis prodigiis mucipulis vel electis ipsi moliantur insidias; semper tamen veritatis à mendacio discernende ratio erit explorata; gesta ipsa filiorum mundi et tenebrarum, dogmata, doctrina, fides faciem praferent, ne errare contingat. Rudiores quoque ex fidibus, judicie atque sactionibus Ecclesiæ, ut par est, inherentes, à factorum prodigiiorum dolis minime sibi timebant. Ecclesia enim enim de missione atque honorum malorumque Apostolorum meritis iudicium. Simonem dannat, prodigis licet supra fidem coruscanti, cœli alti petenti, anathema contumè dicimus. Miracula doctrinam, et doctrina miracula fulcit; mutuo illa sibi juncta atque compacta in unum coalescunt. Quare populo iudicium, quemadmodum de doctrinâ, ita de prodigiis interdicunt; utramque enim amplexa eorum fides, et doctrinæ, quam miracula ful-

ciant, et miraculis, quibus subnexa doctrina, ex eo illos obsequio colla submittere jubet. Deductum à miraculis, Ecclesiæ iudicio probatis, argumentum firmum semper quà rudiocibus, quà doctis fidelibus ratumque manet, utriusque enim in prodigiis divine potentiae atque auctoritatis Ecclesiæ miracula probantur, non obscurum characterem agnoscamus, atque suspicimus.

Veri itaque miraculi characteres sunt: 1^a vires agentis omnes naturales notas (vide *Penses de Pascal*, art. des Miracles), ignoratas quoque excedat. 2^a Ad Deum et Jesum Christum dirigat. 3^a Ne quid in veram doctrinam, pietatem, et Ecclesiæ labis admittatur. Reciam hanc miraculorum ideam habuisse Pharisei Jesu Christi estate, videntur, ex quâ scilicet illi argumentum in eundem Jesus Christum prætententes, omnes ab illo et doctrinæ et morum characteres absesse contendebant. Legem illi et occasione proferten in medium, cauam Iudeis dicebant, ne prodigiorum fulgere perstricti, doctrinam contra legem aliquam subrepte patrentur, omnia quin potius sacerdotum iudicio de Prophetis decernentium, fore reservanda. Singula autem haec in Christum urgebant; cum legis prævaricatores, damnatae jam sacerdotum iudicio doctrinam spargentes arguerent. Quid igitur Jesu Christo absolvendo apud populum supererat? Quis è populo jure meritorum ab eis consuetudine non se continuisset? Nec tamen Jesus immunes à culpâ Iudeos, doctrinam suam recipientes, pronuntiavit; ait enim: Si opera non fecissem in eis, quia nemo aliis fecit, peccatum non haberent (Joan. 15, 24). Erat igitur eus ex miraculis doctrina argumentum caperent; nec Judei immunes erant à culpâ, si tantâ miraculorum gloria coruscantem Christum non agnoscerent. Recta plànè Nicodemus philosophatus est, illis ad Christum verbis (Joan. 5, 2): Scimus quòd à Deo venisti, Magister, nemo enim potest hoc signa facere, quia tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.

Nec plànè alius querendum est nobis argumentum, ut aliquis à Deo missus demonstretur, si certis miraculorum signis clarerit; ipsis enim impressis à Deo et veritate characteribus distinguuntur adeo, ut quamvis suspectam doctrinam serere videatur (quam de Christo suspicione) faciliter Nicodemus admittere poterat, quippe qui Phariseorum traditiones credebat (vertere) omnes tamen dubitationem tenebras, nitens miraculorum fulgor depellit; neque enim Deus in errore unquam inducere credendum est. Induxisse autem in errore oportet, si corrupte doctrine disseminatoribus prodigia sorvent; nisi tamen ea esset doctrina, quae ipsa se falsitatis apertissimè argueret, vel saltem ab alio, clarioribus patrat prodigis, non argueretur. Quid enim aliqui in Ecclesiâ constaret? Si minime Ariani, Scripturas prætententes dogmatum suorum stipendiaria habent prodigia, eaque vicissim prodigia nulla fuissent apud Catholicos, isdem aliqui Scripturis inherentes, tum sanè prodigiis inspectis ad pravam Arianorum doctrinam vel invitâ pertraheremur. Hanc igitur invidiā, deducendi scilicet in errore

mortales, subisset Deus (quod plànè ab illo, sanctitatis et justitiae norma, alienum est), si id unquam committeret, ut in antiqui atque obscuri questione miracula in deteriorem partem iudicij lanceum inclinarent. Si verò utrinque miracula pugnant, tune ad regulas supra à nobis prescriptas foret recursum; nempe ad examen doctrinae, ad miraculorum characterem; spectandi mores illius, qui prodigiis claret: consulenda Ecclesiæ auctoritas, et preces in primis adhibenda, ut ab omni presumptione, atque immobilitate votorum estu libera mens, errorem facile à veritate discernat.

Singulare etiam aliquid in hoc argumento observat Tertullianus (contra Marcion, lib. 3). Deductum à prodigiis argumentum, ait, extenuasse Dei Filii visus est, cùm illam veritatis dotem etiam mendacio, et pseudo-prophetis communem fieri permiserit: Te miraculorum signorum fidem ostendit, ut etiam apud pseudo-Christos faciliorum. Quem cùm ita sit, addit Tertullianus, undenam Christus auctoritatem prodigiū vindicat, ejusque recipiendum præcepit testimonium, ab eodem interim privilegio patrata a pseudo-prophetis miracula excludens? Undenam, inquam, nisi quid cum primus ipse venisset, verique miraculi characteres omnes explicasset, ipse sili fidem conciliavit, atque sibi cordium dominium asservavit? Quem a fimo enim primus à balneo ingrediens; vacuam sedem, occhis foribus, locum occupat solus, ita pariter Jesus Christus fidem occupauit, posteris quibusque præparuit; putaventurque pseudo-Christos prædicentes, atque depingentes, fidem illis omnem abrogavat.

Donatistis Pontii cujusdam miraculum jacititibus, factamque divinitus vocem Donato, dum præces fuderet, narratulus, S. Augustinus haec exponit (in Joan. tract. 15): 1^a hereticis semelipsos deceperunt, fabelli fidem addicentes; quibus sin minus ipsi crederent, illud saltem commisserunt, ut nos eadem impudenter deciperent. 2^a Esto, ait, miracula penes Donatistis.

(CALMET.)

DE TRANSFRETATIONE ÆRYTHRÆI

Dissertation.

Inter ea quæ in sacris Scripturis referuntur prodigia, plura sunt, quorum magnus adeo ad religionis monumentum est, ut illis à mentosorum cavigiliis, falsis imperitorum hypothesibus, vanisque rationacionibus incredulorum liberandis, nunquam satie laboraretur. In horum plànè census transitus maris Rubri habendus est, cuius scriptors scripi memoriam non semel Hebrewi refrendam censuerunt; quippe quod pro veritate religionis, atque potentia Numinis monumentum esset inconcussum. Nullum sane lapidem non movit spiritus mendaci, ut omni aetate tenebres aperiessimæ luci offundent; sive insinuans, ut miraculi vis ad naturæ leges reducta, ab impiis cluderetur; sive

fabelis aliquibus anilibus veritate admixta, eò superstitionis quidam adducerentur ut specie religionis prodigiæ auctoritatem et veritatem immiscentur. Utrique plànè veritati opponuntur; quæ scilicet veritas ingenuo niture contenta à fucis omnibus abhorret, tenebrisque depellit. Nos igitur nudam prodigiæ veritatem aperiemus, dicta in adversum omnia simul refutare conati.

Transfretata Erythræi memoria non apud Hebrewos sacrosque eorum libros tantum, sed apud profanos quoque ipsosque populi adversarios manxit. Diodorus Siculus (Bibl. l. 5, c. 5) de Ichtyophagi circa extre-
mam occidentalemque oram maris Rubri inculet-

bus, refert receptum apud illos ferri, pelagum immodi cuiusdam cestos impetu in duas partes discessum, imum fundum aretem heribique vestitum exhibuisse, refuentes tandem aquas hiatum æquasse; quæ scilicet aliud, quām in Hebreorum transitu prodigium, spectare vix credimus. Sacerdotum Heliopolis in *Egypto* eā de re tradidit ad Mosaicum narrationem prorsus accedit (Artapan. apod. Eus. Præp. l. 4, c. 27). Moyses, ait Trogus, pulsis ex *Egypto* Hebreis ducens se prehens, ejus regionis idola unā secum alstulit, quæ repetentes armis *Egypti*, domum redire tempore compulsi sunt (Justin. lib. 36); quin potius improviso mari refluxu omnes unā cum rege oppressos, ex S. historic testimonio discimus.

Inter eos, qui de prodigiis hujus fide mīnōs aliquantò meriti sunt, Josephus haberi inter primos potest; postquam enim divisum pelagum via clatā Moysis virgā, simulque incolumen trajecisse populū, duce itineris Moysi, perissū verò recurrentibus aquis *Egypti* narravit, addit deinde (Antiq. l. 2, c. ult.): *Hoc ego, ut in sacris codicibus inveni, ita singulis conscripsi.* Nemo autem mirari debet tanquam incredibilia, si priscis hominibus, ad malitiam etiam rūdibus, de salute periclitantibus, via per mare patuit, sive Dei voluntate, sive natura sponte; quondam horum, et mediastrius, Alexandri ducta, Macedonibus Pamphilum mare cessit; id quod omnes testimoniū, qui res gestas illius regis scripto prodiwerunt. Hactenq; Josephus, qui ad eam de transitu Erythraei historiam periude esse censuit, sive quis divina Providentia consilio, sive natura sponte contingisse crederunt. Hoc autem in historico, veritati et religione unicē studente, indignissimum esse quis neget?

Quæ verò ille de transitu Alexandri per mare Pamphilum narrat, altera prorsis contigisse ex Strabone intelligimus (Strab. l. 14). Narrat enim regem illum Pamphylias oras intemppestivo tempore tenentem, cùm ardūus per montes transitum offenserit, secundum regionis latera, capitā cestos maris opportunitate, exercitus deduxisse, quānguā, inquit, milites per aquam ad pectus usque iter haberet integrā die cogentur. Eamdem rem paulò aliter apud Arianum relatum legimus (Exped. Alexan. lib. 4). Cum, inquit, Alexander è Phaselis moxisset, partem exercitus per montes, ad urbem Pergen penetrare, breviori quidem sed difficillimo itinere jussit; reliqua vero copiarum partem ipse secundum littus ducere per viam, si quando austera faret imperviam, constituit. Illud autem commodi accidit, quod avero vento insperato quiescente, secundior alter succederet, non sine numinis consilio, facile iter Macedonibus parantum.

Porrò longè aliud est partem exercitus, qui planè universus 35,000 virorum non excederit, secundum maris littus, capitā fluentis pelagi, flaminis secundi fluctuum et aquarum refluxum impetum remorans opportunitate, per viam planè pacatam plenā die deducere, quod ab Alexander factum legimus; aliud autem per dissectum pelagi simum coram ipsis hostibus à tergo instantibus, noctisque terrorem augenti-

bus ultra 4,000,000 hominum traducere, quibus et impedimenta universi populi alii migrantes cum familiā universā et gregibus, adjicienda sunt; quod de Moyse in sacra historia referuntur.

Inter veteres nonnulli apud Gregorium Turonensem (Hist. lib. 1, c. 10), S. Thomas (in 1 Cor. c. 1), Totanus (in Exod. 14, quest. 19), Paulus Burgensis (in Exod. 14), Genebrardus (in Chron. ad ann. 2239), Grotius (in Exod. 15, 19), Vatablus (in Exod. 14), Aben Ezra, alique ex Rabbinis apud Fagium, in eā fuerunt opinione, Hebreos non quidem in adversum maris ripam evassisse; sed descripto veluti in alveo semicirculo, ad superiora ejusdem littoris contendisse. Prodigium illi quidem non negant, nec in aliam à communī sententiā deduci se possunt, nisi difficultatis evitandis, quas vulgari opinioni plures apponunt.

Primò enim notant, Hebreos vix Pelago egressos deserua Etham, unde precedenti die moverant excepisse, iis verò, tridui itinere transgressi, Maram venerunt (1). Porrò desertum illud secundum littus occidentale Erythraei protenus nonquam decurrere potuerint Hebrei, nisi citra Erythreum se continebant, ad superiora tantum ejusdem littoris contendissent. Verum urbis Etham certo situ designato, difficultas tota dissolvitur. Eam igitur urbem (Buthum ipsi appellat, quemadmodum et Septuaginta Butan) Herodus in Asia, lib. 2, cap. 75, constituit, ad locum scilicet ubi montes Arabie facto divortio vastam ad latera *Egypti* planitatem medianum excoipiunt. Fuit propinque Etham urbs Arabie, ad extrema mari Rubri oram, vix inter Ramesse et Sinai adjacens. Eò Moyses cùm venisset, nihil sibi à Pharaonis imminebat, tamen previdens, ite suum prosequi cogitabat, cùm subito viam relegere *Phihahiroth* contendere à Deo iussus est. Ibi transfretat cum exercitu Erythraeo, in desertum Arabie, quod 7 vel 8 leucas infra Etham jacens repeatabat ex urbe nomen, evasit. Ne sanè novum videri debet, si in regione deserti, ubi urbes rare, loca inculta et squallida, nomina ex urbibus ibidem sitis derivarentur. Quare Israëlitæ littus tantum rassisere, seque in latere occidentali Erythraei continuuisse fateri non cogimur, cùm desertus Etham secundum orientalem plagam potius quām occidentalem protenderetur. Quid, quod è *Phihahiroth*, sive Beelzephon ad Simā, transfretat Erythraeo, via ultra 20 leucas expeditior erat, quām si per extremam frēti oram exercitus circumduceretur?

Addunt insuper ad eam, quam oppugnamus, sententiam asserendam, Israëlitas ex alveo reducitos caderibus à fluctibus rejectis disseminatum littus spectasse; quod nonnisi in latere *Egypti* proximo stantibus proum fuisset, fluctibus semper ad propinquum littus cadavera rejecientibus. Sed utri proponiores littori demersi fuerint *Egypti*, quis facile divinaverit? At, inquit, in caput *Egyptiorum* recentes aque,

(1) Num. 35, 8: *Transierunt per medium mare in soliditudinem, et ambulaverunt tribus diebus per desertum Etham.*

atque inter ipsos et Israëlitas iter intercludentes, suo deitate cursu in aversam ab Israëlitis ripam (si Israëlite mare fuissent transgressi) cadavera protrusserint. Verum hanc illorum objectionem Moyses ante occupavit, prodens (Exod. 14, 27): *Cum extendisset Moyses manum contra mare, reversum est prima diluvio ad priorem locum, fugientibus *Egyptiis* occurrerunt aqua...* Rueantibus igitur super *Egyptios* aquis, atque è latere *Egyptum* versus primō refluxe incipientibus, demersa virorum cadavera ante ipsos Hebreos projecta potius, quām in adversum ipsos littus excutienda fuerant.

Hec igitur sententia, qua Erythreum transfretasse Hebreos negat, nullo satis firmo innixa fundamento, id est potissimum obtinet, quod desertum Etham ad occidentem ejusdem frēti male constitueretur. Ceterum vetustissimis Hebreorum Josepho, Philoi alisque, quemadmodum et omnibus veteribus Ecclesie Patribus, non alia sedit opinio, quām Hebreos per medium fretum in adversum littus deducit.

Iudem Rabbiini, quibus Patrum nonnulli, ut Origenes, Eusebius, et S. Epiphanius (Orig. hom. 5 in Ex. Euseb. in Psal. 135, Epiphani. her. 64) suffragantur, et recentiores quidam, ut Tostatus et Genebrardus (Tost. in Exod. Genebr. in Psal. 135), non dissentunt, duodecim in mari vias pro numero tribuum patuisse ex illo Psalmi 135, 13, coniungit: *Qui dividit mare Rubrum in divisiones.* Verum hoc commode de bifida aquarum divisione explicantur, quemadmodum et S. Hieronymo, Theodoreto, Euthymio, ac plerisque recentiores visum est (Hier. in Os. 11, 12; Theod. in Exod. qu. 2, et in Psal. 135; Euthym. in Psal. 135). Porrò hi omnes Patres atque interpres hanc in duodecim vias Rabbinicam divisionem appellant. Abram divisa victimas altari imponerat, cùm subito ignis de celo lapsus transit in divisiones illas (Gen. 15, 10). Quid inde? ame plures inter eas victimas divisiones statuimus? His omnibus silentum Moysis addidit juvat, qui sane circumstantiam posteritatem commendasset.

R. Samuel (lib. de Adven. Messiae) in eā fuit opinione, aquas scilicet transexitibus Hebreis substrata solidum obsequium praebuisse; in quam rem pseudo-Tertullianus consentiens oecinit:

Calcarvit fluctus, hostes demiserit in undis.

Sed hæc narratione Mosis plane opposita seriam nullam refutationem merentur. Fatemur quidem in Judith 5, 12, nescio quid de aquis in murum utrinoque solidatis legi: *Ita ut aquæ hinc inde quasi murus solidarentur.* Quod cum versione Septuaginta consentit ad Exod 15, 8: *Divisa est aqua; compacte sunt tanquam murus aquæ;* sive iuxta antiquam interpretationem: *Coagulata sunt unde in medio mari.* Chaldaeus legit: *In verbo oris tui sapienter congregata sunt aquæ;* sitemur fluentes sicuti murus, coagulata sunt abyssi in corde mari. Textus originalis ad litteram reddi potest: *Coacervata sunt aquæ;* sitemur sicut aevi fluente, condensatae, seu coagulate sunt (ita Juius, Piscat., Vatab.) abyssi in corde mari.

DISSERTATIO.

Erunt, qui eas phrases figurato et poetico sensu usurpatas contendant, ut re quidem nil significent aliud, quām quid aquæ utrinque veluti glacie concreta subsisterint; sed nihil obstat quoniam ad litteram sumuntur: constat enim voces illas hebreas pro lacte coagulato, et aqua glacie concretæ usurpari consuevit (Job. 10, 10). Quare doctissimi interpres substitutæ aquas, in glaciem concretas, ad utrumque Hebreorum pertransiendum latus arbitrii sunt, quorum sane opinio plurimum ab alterā de itinere Hebreorum super solidas substratasque pelagi undas discrepat. Sacerdotes Mempheos, referentes Artapanum (apud Eus. Præp. l. 4, c. 17), in transitu Hebreorum per Erythreum prodigium intercessisse negabant; quoniamque, aiebant, rudi et imperiti populi prodigio simile videbatur pelagum pedestre iter habentibus pervetus. Moyses itaque, dicebant, cùm diutinā ejusdem maris observatione certum fluentem et refluxum aquarum articulum, et naturam explorasset, capitā recedentium aquarum opportunitate, vadum transsemitibus ite monstravit, ut deinde eamēde viam tentantes *Egyptios* aquæ refluxentes demergerent.

Hec sacerdotum *Egyptiorum* commenta vehementer quibusdam arriserunt, quibus omnis prodigiorum auctoritas, utpote omni vulgari creditudine superioribus, gravissimè accidit. Sepè illi quidem ejus sententia patricium resumentes, qua pro illa afferunt rationum monumenta validius inclecerunt. Nostrā etiam atque non desunt, qui de prodigio quidem dubii, matriū rem totam examinari postulant; quod tandem appareat, inquit, an divino prodigio vel tantum solerti in observando maris æstu Moysis prodidente tota ea res tributar.

D. Clericus, qui de hoc argumento disservit (in disser. de Traject. maris Idumeæ), utramque sententiam, uti credimus, conciliatur, eorum nempe, qui æstu à Moysis observatum, et eorum, qui prodigio divino rem totam adscrubunt; verum quidem prodigium cā occasione factum agnoscit. Sed quale illud? Deum scilicet opportunum subitumque ventum excitasse, qui et restum augeret, et immo maris fundum latius conficeret, similque aquas, ne diffundent, diutius contineret. Et vento flante, facilis Hebreis in adverse marius trajectio parata est, quibus tamen in extreme mari Rubri angulo versantibus, brevior erat per fretum via decurrentia.

Verū, si textum Mosaicum paulò diligenter consideremus, atque catena Scripturae loca ejusdem argumenti conferantur, simulque systema illud de trajectione Erythraei, fluentium aquarum opportunitate captata, spectetur; facile inde intelligimus, insigne in eā trajectione, si usquam alibi, prodigium contingisse, cuius veritati tota de æstu maris hypothesis pertinissimè repugnat.

Vix in conspectum maris venerunt Hebrei, obsideri se hinc Pharaonis castris è regione locatis, inde verò inaccessis montibus, saxisque præruptis, ac tandem quem in fronte habentibus pelagum animadvertere, deficer animis, atque omnem de salute spem abiceris.

cepserunt (Exod. 14, 10, 11). Sublato proinde in ducem murmurum, atque duce ipso ad Dominum coniungente (1), Deus facta spe promulgat liberations, boos esse animo jussit; addens insper., nunquam exinde commissum, ut in conspicuum populi venirent Egypti, se enim cum illis pugnaturum, Hebrais interimi quiescentibus.

Nec mora, iussu Dei elata à Moysi virgá pelagus in duas partes divisus est (2), stratisque hinc inde aqua, iraciens Israelitis via per alcum patuit: Erat enim aqua quasi mura à dextrâ eorum et levâ. Trajetique populus, ait Moyes, per vias fluctibus, primumque latus inuenientibus, septam, quod quidem ab illo semel atque iterum in historiâ descriptum est, quasi de re magi momenti, omni in controversiam revocanda, ageretur. In Cantico vero, quod post illud memorabile facut cœcitur, non tam vividus depingit (Exod. 15, 8): Stetit uita fluenz : congregata sunt abyssi in medio mari. Totam igitur Moysem historiam negamus, vel prodigium illud, nulli inter catara veteris Testimenti secundum habeamus oportet.

Cateri sacri scriptores, cùm éa de agendum esset, nunquam nisi similes phrasēs usurparunt, quemadmodum et in textu Judith supra observavimus, et in Psalmis non raro occurrit: Interrupt mare, et perdisit os, et statut aquas quasi in utre (Ps. 77, 15). Alii etiam canit, recessisse mare ante conceptum Dei (5); Deum sibi viam in pelago aperteisse, super aquas obambulasse, ne gradientis vestigia ultra superessent. Nisi humiliori stilo uultur Iosias (Is. 65, 11): Ubi est qui eduxit eos de mari cum pastorum gregis suis? Scidit aquas ante eos, ut faceret sibi nomen sempiternum? Qui eduxit eos per abyssos, quasi eum in deserto non impinguenter. Hacusc è de re obstupescens, ita loquiur 5, 8, 15: Numquid in fluminibus iratus es, Domine, vel in mari indignatio tua?... Viderunt to et dolerunt montes, quibus aquarum transi, dedit aquas vocem suam... viam fecisti in mari equis tuis in lato aquarum multarum. Hacene, rogo, idem ingerunt aucti osservati, atque captate fluentiam aquarum occasions? At enim poeta sunt hec, et per exaggerationem dicta. Esto: vera sunt tamen, nec nisi exprimendo Mosaic narratio, quæ certè nec poetica est, nec mendicatis phrasibus expressa, conducent. Porrò hinc Moysem ratione nihil planius, nihil magis coherens; nihil pra se fert ad genium viri, populi sui decorum, nihil ad exaggerationem expressum; ut ejus stylus historicus vera prodicent non obscurè demonstrent. Quando, rogo, epithemum ullum sine laude, sive vitiuperatione adjecto unquam quando angenda, sive immunitio virorum, sive rerum, de quibus agit, ideae aliquid subiect? Auctor tandem libri Sapientie contrarium de aucti maris capitulo sententiam penitus evertit, et in parte suis intercessisse aquas, et utrunque stetisse, perhibeat; non enim in aucti mari omnium momento peraguntur. Ait igitur auctor Sapient. 10, 17, 18: Dedicavit illos in ius mirabilis, et transiit illos per mare Rubrum, et transiit illos per aquam nimiam; aut insper. Et aqua, que ente erat, terra arida apparuit, et in mari Rubro tunc sine impedimento, et campus germinans de profundo nimo (Sap. 19, 7). Haec sane phrasēs ubique apud autores sacrae commentantes, cum eorum opinione, qui à trajectione mari idemcum omnibus auctis prodigium volunt, prorsus non quadrant. Aperiuta S. Spiritus ipse per se prodit, vim totum prodigiū nimis roboret, magisque tandem nostram è re de admirationem extorquet, quam ut quidquam de prodigio suscipiemur. Quis enim sibi in animalium induxit unquam, in nostram deceptionem, atque fictum prodigium per studendum Scripturas omnes ita conspirasse? Si vero

prodigium fateamur oportet, quinam fieri potest, ut levibus immixti conjecturis, ejus glorian immunnamus? Quis Deo plenam ejus rei gloriam, relatione Mosaicā ad literam acceptā inviderit?

Eia vero hanc hypothesisē de aucti mari observato contra prodigiū veritatem funditus, si hinc unquam possit, evertamus. Neque in eam rem Erythræi astum omnem, quemadmodum à nouissim factum est (Gebr. Chron. ad an. 2259), negabimus; neque cum Diodoro Siculo (Diod. 1, 4, c. 3) ejusdem statorum singulis diebus periodum, tertia nempe, et nona hora (scilicet nona matutina hora, et terciā post meridiū in aquinoctio), asseremus. Quae si vera essent, porrō auctis opportunitatē, cum nocti fretum traherent, captere Moysem non potuit. Utro igitur fateari, hisdem, quibus maria calera Oceano juncta, Erythræum astus agitari: quemadmodum et veterum geographorum atque historiorum, tum et recentiorum itinerarium consensu certum est; quare et examen revocandum superest, an fluentiam seruare opportunitytū capta Moysem exercitum traherent.

Intumesce sensus in eucti plagam, atque littori spatio statu horum minaciarum immovere neminem arbitrio ignorare. Dein per quartam horam partem quiesci, aversoque deinde cursu et detumescere sensim, et à littore recedere per horum spatium vel ipsi oculis cernatur. Huius, quem refluxum appellant, quies per quartam horam partem succedit; post quietem novas iterum fluxus et refluxus, ut singularis diebus, eodem semper tenore, quanquam non eodem tempore articulo (series semper tituli horum quadrantibus ad minutis quibusdam) his aqua tumescant, detumescant. Hac de maris aucti animadversitate juvata.

Quod ad Erythræum astum spectat, qui rem sedulò examinaverunt, viri eruditū produnt (1), ejus aquas cùm maxime in astu refluum 250 vel 200 circiter passibus a littore recedere, ut in ius fundus appearat; atque in extrema fretri oru Suez versus, deficiente eā occasione aqua, naves in portu subsidunt, et pedilittus vadari facilis est tractus, nisi à pluribus, qui ea loca petuerint, factum legimus (2). Ceterum modius alvei sinus, aquis vel maxime refluxuentibus, arescit nunquam, ut Julius Scaliger (apud Druz. in Exod. 15, 4) observat. Ex quo, inquit idem Scaliger, vir opido neque facilis neque credulus, colligimus saecularum litterarum adversarios captam à Moyse auctis occasione in trajectione ejusdem fretri per summam prorsus impudentiam asseruisse.

At enim Moyes, ubi in angustum fretum agitur, ad portum Suez transfretare potuit; ejus enim oræ aevens commodi amnis latitudinem non excedit (vide Strab. I, 16). Diodorus Siculus I, 5, c. 5 ad 17 stadia prorogat; Petrus de Valle, Epist. 41, tantum esse inter duo littora intercapidem asserit, quanta inter pilas Neapolitan portus et Pausiliump; Bellonio vero non amplior aevus, quam Scamonea inter Harflleur et Honfleur fluentis (Bellon. Observ. lib. 2, 58). Eia igitur, num capitā auctis occasione hinc fretri transversare exercitus Israhitarum unius noctis spatio potuerit, examinemos.

Ne quid autem pro contraria sententia dissimilasse videamus, adnotare operæ pretium fuerit, Hebrei ita summa circa verum aquinoctium institutibus, atque post triduum mare transvadibus, astum maris è tempestate maximum facile contigisse. Neque præterendum, ex Egypto diecima quintā mensis primi egressis, facile nocturnum iter, lunā micante, in medio fretri aīeo patuerit; si tamen menses eo tempore ad lunā normam dirigebantur. Quanquam,

(1) Bernier, *lettres à M. de Chaumont, évêque d'Acçy, et Moriz. Voyage du Mont Sinaï*, lib. 4, c. 4.

(2) Thévenot, *Voyage du Levant*, ch. 25, pag. 311, testatur sicco pede se extremam illam mari oram trajectisse.

si Moysi fides, columnā hinc iter habentibus preceunt frusta lumen tubar exquiratur.

Pro universa fretri hujus latitudine, qua maxime alveus cogitur, 500 tantummodo passus assignamus; neque tam brevem hunc tractum transvadare exercitum potuisse credimus, ea temporis spatio, quod inter fluentes refuentesque undas intercedit. Neque hic mihi iterum contemporandum censuo, quantum adversariorum illud de aucti mari systema relationi Mosaicā, ipsius plane ratione repugnat, quae quidem melius infra examinanda recurrent. Animadverendum potius diligenter, totum hunc 500 passuum tractum, quem in aucti mari peritum fieri habentibus conceamus, vix per quartam horam vadum exhibere potuisse, sex enim subsequentius horas sensim aqua ad littus succedit. Porro cùm prima aqua recessire, in meda arena subtendens gressum fallit, quod de aucti Erythræi, quia in extrema ora in arcum cogitur, Diodorus Siculus asservat: videtur. Quare 200, vel si quis manerit, 450 passibus i. maximo aquarum recessu, pervis 6 vel 8 horarum spatio assignatis, subtiliter credo angustiorum tractum juo quis à nobis exagerat, ut certum et rotundum calcam, argumentationis omnibus, et immunitiosis detractis, que in ea suppositione occurruerunt frequentes, haec.

His ita constitutis, turbis, ut minimis, 1,000,000, et facili etiam 2,000,000 hominum, adiectis impedimentis, gregibus, totaque genti, aliis migranti, subpellenti, divitis omnes Egypti juxta Scripturam pharis apertos; turba, inquam, hominum immensus, quinam fieri potuisse credimus, ut sex horarum spatiū alveo 200 passibus, ut minimis, patentem transverat. Neque si tractas illa media sit longitudine transverserat, ac tempus, quo tonitru hiis confici debet, duplo prologaretur, facile tantu hominum multitudine traducere.

Quod vero de Israelitarum numero justam concipiāmus, idem animadvertisse opera pretium dividimus, in census populi post exactum à trajectione Erythræi annum 605,550 milium capita censitā fuisse (Numer. I, 46); quibus omnibus adiiciuntur sum 22,000 Levitarum unius mensis estate majorum (Numer. 3, 59), feminas omnes, pueri, senes grandæ, mancipia, et colonorum immensa turba, tun et Egypti cum Hebreis egressi (Exod. 12, 38). Constat autem, ipsa docente experientia, singula virorum chiladiibus supra vigesimum statim annum (qua hominum statim ferendis armis idonea habebatur) (Exod. 50, 14), feminarum, puerorum et senium duplo majorem turbam responderet; ex quo, calculo exacte deducto, 600,000 viri ad armis idonei, 600,000 inbellum turbam infererant; qui et anchor moulte si numeros reddebat, ut ex polygamia, et connubio, a quibus apud Hebreos nemo abstinebat, cum ex Levitis, alienigenis, et manicipiis; ut facile quisque per se initia ratione intelligebat, possit, an nos, 2,000,000 virorum recensentes, exaggeratione aliqui usi, populū numerum plus minus proverberemus. Animus modo quis adverterit, quam latum agri tractum exercitus 20,000, vel 50,000, seu 100,000 virorum occupet, eamque deinde ideam ad exercitum vigesimam majorem transferat; sum quin etiam locum gregibus, carris et impedimentis assortis; tantum reputat festinationis, tumultus et horror, quantum sinatis et impunitus causas metitulos, et assuto servitū populo ingessat: tum demum fieri unquam poterit recognit, ut instabilis et arenosi soli 200 circiter passus tanta populū turba 6 vel 8 horarum spatio transverat.

Hac plane omnia contra opinionem de capta auctis mari occasione falsis deducta, si etiam repugnat, qui non transfracte quidem Moysem putant, sed illi tantummodo rassisce, ut ex inferiori loco ad superiora ejusdem plage contendere. Porro tantum spatiū et temporis periodo, quod inter fluentes refuentesque

DISERTATIO.

undas intercedit, confesse populum crediderit nemo. Quare frusta ad re fidem adstruendam astus maris adducitur.

Quod autem penitus sistema evertit, illud est, nimirum maris Erythræi astum notorem Israhitarum, et Egypti fuisse, quam ut transitis, ea occasione captata à Moyse, prodigi loco à Judeis haberi potuisse. Neque Egyptii commisissent unquam, ut in aliis usus insisterent, refuentesque aucti aq[ua]s opprimendos se traducerent. Poterint autem cum primum refuentes casum aq[ua]s animadverterissen (facile enim aquarum motus propria litus deprehenditur) ab immuniti periculo se subducere. Quid, quod iuxta banc hypothesisē, Hebreis noctis silentio alicuius subeuntibus, cum scilicet aqua recessissent, Egypti adversarii insisterent, nonnisi subeunti mane, aquis armis reductis, in viam dare se debuerint? Quis, rogo, crediderit unquam, sive Egypti regem, sive alium regnum quamque ex duabus, vel militibus ad mavis regionem summa abeunti astum nunquam animam adseruisse? Esto autem ignoraverint, cum tamen absorbitam jam exercitū partem animadvertisserint, quid exteriori morabantur, neque causa secessione salutis sue consulent?

Ad hanc transfracti Israhitaris consilium pro data subito occasione, non premediato animo, receptum fuisse. Moyes enim exercitum ex Cessu ad montem Sinai deducturus, per littus ad extreamam oram maris Rubri, et ad eam fermè montem delucens viam planē tritam, ita facere statuerat. Hanc ipse viam tenebat, cùm ex Egypto recessisset, hunc Aaron decurrit, cùm regredienti fratribus obviā ad montem Domini velet. Et consilio ad Eitham usque, urbem in finibus Aralias, processerat; non in animum inducere unquam poterat, Egyptios, quibus urgentibus ad secessione compulsi ferant Israhelite, et plura Hebreorum occasione mala subierant, recedentes illos redditum venturas. Deus tamen, cui consilia Pharaonis omnia explorassent, flectere subiō iter ad meridiānū posuit, atque secundum maris littus Beelsophon, et Iulianor versis procederent, ne indicata quidem via, mutanda ratione, præcepit. Vix autem Beelsphon venerum, in locum nempe montibus ad latera, et mari in fronte clausum, neque regrediendi uspiantur, neque procedendi potestatem ullam sibi reliquam esse senserunt.

Quod vero Hebreis maximē fuerat, è occasione timentur, id illis inopinatō contingit, populo nempe in angustis clauso Pharaonem cum exercitu superventur. Eo viri conspecto, subitas Israhitarum annimos terror invasis (Exod. 4, 10). Pharaon datum sibi occasione et delendi, populi, et relatis ex eo Egyptis, ditandi secundum tacitus reputabat (Exod. 15, 19, et 14, 5). Quis perro crediderit, in eas angustias populum consulto secessisse? Quis sibi, sponte nullaque inducere necessitate; et, in unquam potuisse, unde, nisi transvadato mari, evadere nullum copias immisisset, quid tota Moyse solertia valuisse, ejus consilia capite scilicet aucti mari traducendo populo opportunatis, valuisse? Nec sanè spondere sibi quisquam potuisse futurum, ut Egyptii ab armis sibi data occasione continuissent. Quid? Sub ipsumne inimici noctis momentum, ut stans nempe consilio faventib; recessuras aquas Moyse spondere potuit. Egyptios vero tempus permiseros, sive ut noctis favore castri moverent Hispani, sive ut impūle recederent, absque ex quod abenitos lous graves instarent? Si enim sibi res contingit in his, rogo, angustias inculta Moyse consilia populi redigent? Si audacter à Moyse factum id, et omnibus cogente necessitate, contendamus, et prospere eventus fortuito casu responderit; quā denū illi fronte sibi de toto rei successu spondere, atque populo suam cā de re fidem vadari ausus esset (Exod.

12, 13, 14? Pollicitus est enim Deum populo suo in Egyptis omnes ex eorum oculis in perpetuum fore subducendos. Porrò, quicunque historiorum aliquod systema invehere, atque sacrorum scriptorum narrationem carpere audient, id saltem committere debent, ut juxta prudentia regulas egisse hominem solerissimum, atque gubernandi arte instructissimum demonstrent.

Neque hic demonstrare immoratur, cum, quam huic resuffit opiniōnum, cum totū Mosis narrationē pugnare. Vix enim cederidetur futurū, ut ejus assertores sive Mosis narrationis, sive veterum fidēi ē in re defere aliquid velint. Illi plāne Mosis praefecto, atque prodigio virgo utinam morigeras aquas, statim inter se divortio. Sed in animo induxisse quis poterit, ingenuum hominem, et plāne non ruden- quem fuisse Moysen novitum, vel paternū populo, veritatem non ignoravit, persuadere voluisse? Anne occi- latis rī testibus prodigium divinum ē occasione obtulerūt potuerunt unquam, vel auctor fuisse? Eisi autem marius secundum ignorasse illūs iēc habentes, et rem totam potenter deprehendere, et Moysem male fidei hominem acrius, quippe qui naturaliter eventu ve- luti prodigium ingenerat voluisse? Quomodo etiam 2,000,000 virorum in animum indixissent unquam, recedentium aquarum pigrum lentumque motum se- subito et prompte jussi ac prebus viri contigit? Hac sāne ex eo systemate spontē deducta, qui serio- defendere agreditur, neminem fore arbitriū

Post refutatas eas opiniones, quas relationi Mosis et contrarias censumus, modo ad explicacionem obviam, et litteralem textū Mosaicū animum adjicere, atque Hebreos post mota, à Rameſse castra usque ad locum translatiōnis deducere optimum factū credimus.

Gessen, populo sedes, regio atri inferioris Aegypti Bersabee inter et Thamim, uti ex itinere Jacob colligimus, qui Bersabee urbe Palestina relictâ, in regnum Gessen venit, unde advenitus sui nuntium ad Josephum facili Tani inferioris Aegypti metropoli, comorantem, misit; regi Aegypti parvabat, cuius assensu Jacob, ejusque familiæ pro collatis a Josepho in regnum officiis, sedes assignata est. Nomen *Gessen*, quod pluviam sonat, facili regioni collatum est, quod à Mediterraneo non longè abesse : haec enim loca pluvias interdum irrigant, cum meridionalibus cetera Aegypti urbes nunquam imbris madeant. Apud Septaginta eo nomine regio quedam Arabia censetur.

Ramesses, urbs est Israelitarum laboribus sive condita vel saetem novis accessionibus aucta (Exod. 14:1); eò autem omnes Ebreorum copiae ante secessionem, ex Egypto reducte sunt. Porro urbis illa exercitari faciliter urbis regione Gessen meridionaliter ferat, quamquam certus ejus situs, silentibus omnibus vetustis monumentis, ignoretur. Non longè tamen à Nilo constitutam, cum praecepit ejusdem regionis urbes omnes proximè advenient, facile credimus. Bini dicit itinerare illam ab Erythreto removentem.

E Rameesi moventes Hebrei, regia via ex Aegypto inferiori ad Sinai deducente in *Socothe*, venerunt. Porro nomen illud *Socothe* hebraicè sonat tentoria; quare non longè constitutum locum censemus ab urbe *Scenae Veteranorum* apud geographos.

Socoth relicta, Ethan ascenderunt in *extremis finibus solitudinis* (Exod. 15, 20), in extrema scilicet or deserti, Arabian Petream & *Egyptum* interiacentis quam sanè vastissimam esse solitudinem geographicas omnes convenient. Hanc urbem ipsissimam esse Bathum Herodoti, lib. 2, cap. 75, nullus dubitat; ejus autem situm item historicus auctoratus testis descripsit qui exuvius aclaratum anguum inspicendi contulerat. Septuaginta *Batham* appellare consueverunt. Nos de illâ suprâ, Vicus est ad latum Arabum.

apud Diodomum. Sicutum, antea nomine facile cum EXODI confundens. Ibi autem casta habentibus Israëlitum, Moyses iter relegere, atque Phihabiah regis de Deo Iesus est (1). Id verò eo consilie preceperat Deus, quod Pharaonem, ejusque clientes utilissimi Israëlitum conubertum sentientes, concessas illis abundanter penitentias; quare recedentes per sequo viribus omnibus constituerunt. Nihil tamen esse de Deo Mysius prodidit, etiam filii ipsius et Israëlitum omnium, sicut et obedientia ipsius exhibenter constituisset.

Venit igitur Phihshirot, quem est inter Magdalu-
tum, et more contra Beelzeboph, Castra tamen eis loco
non Israëlitas quidam, sed Pharaonem habuisse legi-
mus, Exod. 149: *Curus Pharoëni, et omnis exerci-
tus eius in Pihahirot, contra Beelzeboph.* Alum Israë-
lites locum tenebant ad Beelzeboph, contra Hirat,
regione Magdoli, sive Magdali, quemadmodum ex illis
intelligimus. Num. 55, 7, 8: *Ezrah egressi veneraverunt
contra Pihahirot, quo respecti Beelzeboph, et castrare-
terunt sunt Magdalum; profectio de Phihshirot trans-
ierunt per mediam mare. Quare Pharaonis castra a
Hirat, Israëlitarum verò ad Beelzeboph constitutis
quemadmodum ei Miggol ad septentrionem Hirat
Beelzeboph collocatus; ut prouide urbs Beelzeboph
hinc laboret mare ad orientem, Hirat ad occiden-
tem plagam, et Magdalum ad septentrionem. Tunc
huius loci constitutis, unius tantum est istis locis certi-
tus; querendus est, ut aliquam colligamus.*

Philahirost, sive tantum Hirot, ut in 1. Numerorum et apud Symeon et S. Hieronymum appellatur, sicut tum habet variis diversorum conjecturis incertum. Commentario nostro sententiam quorundam addiximus, qui confundendam censem cum urbe Herodion ad extreman oram sinus Arabicum, apud veteres geographos notissima, quammodum et aliorum sententiarum landomus, qui ipsissimum credunt cum **Phoenicopoli**, metropoli regionis ejusdem nominis, et in eadem, ac superiori urbs, plaga sita (Strab. lib. 11. cap. 1. Septuaginta vertunt 2.) : *Et castramentum sunt ad vias; Syriacus: Ad ostia fossar; ali: Ad ostia fusciora Hanum* versione confirmant verba Pharaonis Exodus 14, 5: *Circuit sunt in terra, conclusi eos desertum*. Arama port: *Porta Belebat*, quod facie de Babylonie. **Egypti**, sive Magna Cairo dictum est: è regione et portu eius, quod in orientem circa 100 milia m. non enim iuri urbis vasta porrigit via ad mare Rubrum. Ex pluribus autem literarum consensat, ab extrema maris oru usque ad eum locum patere viam exercitum descendendo, ut proinde Israëlitae facile cœ loci mare transpassare credint.

Magdalon, è canus urbis regione postea Iudeorum
castra memorantur, nonne loci non longe a Philib
hirot. Nonnus illud hebreice sonat, *turus*. Urs Mago
lum, sive *Magdolim* in *Egyptio* celebratisima, si
pius in sacrâ Scripturâ memoratur; cùm tamen in
riore *Egypti* fusse urbem constat (vide Jeren.
2, 14; *Egypti* 59, 10), aliam queramus urban cognoscere,
mine oportet non longe ab *Erythreis*, et in extremâ
dem mari orâ ad meridiem situm. In itinerario Antonii
urbis *Magdolum* 12 milliar. à *Pelusio* constitutur;
nihil hec ad nostram, que 7 vel 8 leucas ab *Ethan*,
meridiem ascendentem occurrere debetur. Eas
territ erat, juxta ac nominis significazione denotata
ut proinde nulla urbis eò loci vestigia superint.
Beelsoph sola Moysis relatione nota urbis nihil
habet in Scripturâ sive apud autores profanos, q
de eis situ quidquam innotescat. Grotius, Rabbin
rum fidem secutus, idolum in finibus *Egypti* tur
regionis gratia constitutum designari e nomine con
dit. Adhuc Hebrei eò loci talismanum, sive magi
quamdam imaginem consecratam fusse, canem
are conflatum referent; hujus autem canis latr
are.

(4) Exod. 14, 2 : Reversi castrametentur è regi Phihahirot.

(2) Facilè legerunt irot, urbes, pro hirot, fossa

iniquum, Israëlitana fuga profita fuit. Sed que fidei
Hebreorum fabellis? Nomen Beelzebup redi potest.
Deus additus, **Deus vigilans**, **Deus septentrionalis**,
Deus oraculi. Porro **Bed**, et **Baod** nomina sunt aqua di
omnibus utrinque sexus communia; et **Zephon**, si
Zapon omnia illa, quae jam innuum, commode si
gnificari. Hinc Pharaon nomen Josephus imposuit
Zaphon et **Prijah** conflatum, sonans virum abdito
queaque revelantem (Gen. 41, 45). Potuit igitur ubi
Beelzebup oraculum ibidem constitutum nomen in
didisse.

Plura fuisse in *Egypto* oracula. Herodoti relatione discimus [i]Herod. lib. 2, cap. 85.] uti Herculis, Apollinis, Mineris, Diana, Martis, Jovis, ac potissimum Latone. Nomen autem Beelschenorum plurimum ad Persophonenum, sive Proserpinorum accedit; quam sendam sub Diana nominata ab *Egyptiis* cultam, quemadmodum et ab Iulis nomine Cererem, Herodotus testatur. Hinc Ceteram Diana tribuelunt, ut prouide felix huius Diana, sive Persophona orula, Beelschenorum dedicari potuerit. Id quidem nos conjecture locum dicimus, matrius rei examen aliis reliquientibus. Nec est cum nomen Beel saepe Balaenam tributum, negotium in ea re facessat, cum in paginorum theologia frequentissime nomen Dei omnibus aquorum numeribus utriusque sexus, ac potissimum Lune et Diana tribus conserueisset. Quod ad nomen *Persophona* attinet, alterius est a grecis originis; quin et omnia ferme deorum graecorum nomina ex *Egypto* derivari Herodotus animadvertisit, lib. 2, cap. 50.

Sed quid hac ad certum urbis Beelzeboph stitum in vestigandum? Urbs illa sita est ad Cysma apud Eusebium in Locis. In versione sua S. Hieronymus nomen Cysma omittit. Eam vocem in textu Eusebii redunare auctoriam Bonfrerius, nec illam plane assentiunt sicut operum S. Hieronymi recensimini editores. Cum tam rempa apud antiquos traditio ferat, Hebreos ad Cysma Erythreum transfessantes, certum ejusdem loci situm operis pretium erit investigare. Eusebius ad Erythreum collocat, ubi vero polissimum, sicut; S. Athanasius in Arabia, Hist. Arian, ad Monach. in plaga scilicet Erythri occidentali, quam veteres non raro Arabie nomine appellant, ut R. P. D. Berwardus Montafucus ejusdem S. doctoris mente scite interprætationem demonstrat. Rubrum mare ita describit Philostorius lug. b. cap. 5: *In duis sinus diriditur, quorum unus desinat in Cysma, unde et nomen soritur. Altera vero pars in urbe Elam.* Ad Cysma Israëlitica siccō pœnas transmisit. S. Gregorius Turonensis Cysma urbē ad eundem locum, nempe ad extremam oram sinistram. Suez (1). Cosmas, *Egyptius monachus*, cuius opera non ita pridem edita sunt, transfessatus Iudeos ad Cysma testatur, cuius rei fidem, ait, *vestigia curruim et rotarum intra alveum longum excurserunt, que adhuc manent, appetissimè confirmant prolocus iste, addit, euntibus ad Sinai dexter occurrit.* (Cosm. lib. 5, pag. 149. Vide Praefat. in eund. cap. 5, § 2.) Exacte illi quidem, sed exactor in de-

Cap. 30.
threm pervenerunt, cuius Pharaonis casta in conspicuta posita ad Horum, non conqueruntur tantum, sed etiam in prelum mane alterius dies parate exhibuerunt. Eo aspectu rigore subito horrore Hebrei mox in murum, et querelas contra Moysen conversant. Nihil tamen ille his omnibus permotus, fidem suam obstrinxit futurum, ut quanticus a præsensim periculo liberarentur, similius precius intimo fuisse tam, ut quidem credimus, mensis affectu Deo oblati. Iti, Deum ipsum actuum iubentem auditi, porrigerent manum, atque per nodum pelagi alejunt, divisimus utrinque aquis populum traducere. Sub haec nubes quae in fronte exercitus huicseus fieri monstraverantur inter cœstra Egyptiorum, et Israelitarum medium se collocaens, diem Israelitis, Egyptis vero noctem obsequio ad eadē reddebat, ut ab Hebreorum exercitu Pharaonis absisteretur. Tum Moyses statit virág, factaque aquarum divortio patetem sem viam inter medium pelagum, apertū. Quod verò illi per ille facie Hebreis pararetur, validus a Deo immensus innum maris fundum dictio citius scivit. Eādē occidit aqua utrūque fundum velut in glaciem concrevisset ex pluribus sacrorum librorum phrasibus supra significavimus. In libro Sapientiae legimus, c. 19, v. 7: *In mari Rubio via sine impedimento, et campus germinans in profundo, per quem omnis nato transire... Tunc quā enim eis deparetur escam, et tanquam agni satauerunt, magnificantes te, Domine.*

etiam plaga ejusdem mariis alterius esse criterior adsidetur. Etiam ut Peutingeri Itinis occidentalis suis litis portant, sive ut Ptolemaeus et Irenaeus Antonii, et opimas fabulas ignorantes, placidam ostendunt sinus Arabicum inter Sacrum et Crocem detinat tenet. Ipsissimum sine creditu cum Cæsar, ex quinque ora occidentali, mariis Rubri nomen inditum; quin et mare ipsius habet Baber et Calvum appellatum; vide Colium in not. ad Alferg., pag. 144. Junius Thevestinus Itiner. p. 2, c. 35, ad extremam oram horæalis Erythræi summa Glypta collocat; addit insuper quod se quindecim solidi diebus per litus ejus fieri habentem ad montem Sinai, numquid tamen amplius alia glypta, quin etiam 8.000 milia passuum ab eis.

(1) Greg. Tur. lib. 4, cap. 10: In hujus stagni (seu brachii) capite Clysma civitas adficata est.

1091 *Sicca peregrinas stupuerunt marmora plantas.*

(*Sedulus.*)

Quid? Eò perverterunt alii, ut stravisse viam Deum credererint subnotis arbustis, dejectis scopolis, atque foveis aquatis. Sed prodigia ne gratis concercentur, et cùm unum hoc satis admirari homines non possint, quid nova querantur in Scripturá prorsus incongrua?

Castra deserentes Israelitas, et pelagum subeunt, nubes consequentur, ut exercitu transfrentiae, et illa tandem transfrerat. Interim Ægypti sub vigiliam matutinam circiter (1), trajeccie. Hebreos tunc priuato sentientes, et ipsi confessim fugientibus instare,

(1) Nempe sub ortu aurore, circa quartam horam matutinam.

INDEX RERUM.

MOSITES. *IN PENTATEUCHUM INTRODUCTIO.*

9-10 *Ibid.*

1. Argumentum Pentateuchi.

Ibid.

2. Argumenta interna pro auctore Mose.

11

3. Auctor Pentateuchi se dicit Mosen.

45

4. Argumentum Pentateuchi omni aetate publicè notum.

15

5. Argumentum Pentateuchi omni aetate nomine *Levis* Iehove notum.

Ibid. 16

6. Pentateuchs ut *Lex Mosis* notus.

16

7. Pentateuchs ut *Liber Mosis* omni aetate notus.

Ibid.

8. Genesios auctor est Moses.

18

9. Interpolationes Pentateuchi.

Ibid.

10. Pentateuchs non recensio aeo compilatus.

19

11. Argumentum contra authentiam Pentateuchi.

20

12. Pentateuchs non fuit refectus.

21

13. An Moses ipse scriptis.

21

14. Genesis ex antiquis documentis collecta.

Ibid.

15. Monimenta in Genesi collecta.

Ibid.

16. Etiam horum documentorum.

25

17. Fides historica horum documentorum.

26

18. Argumenta pro mythis in Pentateuchi.

27

19. An Gen. 1, 2, 3, antiquis documentum.

28

20. Quà ratione haec documenta digesta sint.

29

21. Editio Pentateuchi.

30

CORNELII AD LAPIDE VITA.

31-52

In PENTATEUCHUM PROLOGEM. 53-54

Sectio prima. De Scriptura origine, dignitate, objecto, necessitate, fructu, amplitudine, difficultate, exemplis, methodo et dispositiolum. *Ibid.*

Sect. II. De usi et fructu Pentateuchi et veteris Testamenti.

61

Sect. III. Quis et quantus Moses.

72

IN PENTATEUCHUM ARGUMENTUM.

79-80

CANONES faciem præferentes Pentateuco.

81-82

IN GENESIS COMMENTARIUM.

93-94

Capit primum. De mundi creatione, rerum creaturarum distinctione et ornata, deque formatione hominis, cui Deus omnia à se creata subjicit.

93-96

Commentarium.

97-98

De opere prima diei.

Ibid.

De opere secunda diei.

115

De opere tertia diei.

119

De opere quartae diei.

128

De opere quintae diei.

136

De opere sextae diei.

141

Cap. II. Deus, completo sex diebus opificio, die septima quiescit, cui et benedicit. Hominem ponit in paradi varii arboribus frugiferis ac luminibus insiglio. Evan ex Adamo costit in ipsius adjutorum format, ac matrimoniū instituit.

149-160

Commentarium.

161-162

Cap. III. Serpentis astu primi parentes Dei præceptum transgrederuntur: quapropter, iudicata singulis poena, è paradio pelluntur, promisso tamen orbi Messia accipit.

animadverso quidem itineris periculo, coeperten.

Vix aliquantum processorum, cùm subito terror affecti turba ordinis, et se iuvicem confundere. Tum Deus, immisis in illos fulminibus, atque subitis fragoribus intonans horreuidum, turbatos ante adest percutit, ut mutuo se in fugam urgentes verba illa ingeminantur:

Fugamus Israelem; *Dominus enim pugnai pro eis contra nos.*

Illi fugiunt tumulati terrorum auxil, et deperationem, nihilque ad ultimas angustias redacti supererat, quam ut in adversum ripam evaderent. Sed tamē transfrerat. Interim Ægypti sub vigiliam matutinam circiter (1), trajeccie. Hebreos tunc priuato sentientes, et ipsi confessim fugientibus instare,

(CALMET.)

INDEX RERUM.

Commentarium.

263-264

Cap. XIV. Devictis quinque regibus, ac spoliatis Sodomis, Lot cum pluribus aliis captivis ducitur a quatuor regibus victoribus; quos Abram persecutus omnes captivos solaque reducit, letusque pro victoria decimas dat Melchisedeccc, a quo benedictione accepta, canctā regi Sodomorum restituit. 367-368

Commentarium.

510-520

Cap. XV. Jacob matris consilio benedictum in loco Esai accipit, ad cujus odium fugientium monatur a matre ut in Haran ad Laban concebat. 327-328

Commentarium.

531-532

Cap. XXVIII. Jacob, accepta a patre benedictione, in Mesopotamiam, videt in somnis sealam eu multipliciter Dominus, et accepta de terra ac semini multiplicatio promissione, exprectus votum Deo

543-544

Commentarium.

545-546

Cap. XXIX. Jacob à Lahan susceptus, septem annis illi pro Racheli filia, pacto inito, servit; cum vero Racheli supposita esset Lia, alias septem annis pro eadem compdere cogit; Racheli autem sterili, Lia quatuor paris filios.

557-558

Commentarium.

561-562

Cap. XXX. Rachel sterili et Lia parere cossannas annulas suas merito traduit, ex quibus singula binas suscepit; illas; præter quos Lia duos alios et filium part, Rachel vero Joseph; quibus nali Lia mercede paciscitur cum Jacob, qui hoc modo plurimum dilescit. 567-568

Commentarium.

571-572

Cap. XVIII. Angeli hospiti suscepit, a Sodomitum filium ex Sarà promittit, que ob id videns corrumpit. Sodomorum eversione predicit, pro quibus filius Abraham sepius deprecatur. 401-402

Commentarium.

403-404

Cap. XIX. Lot, angelis hospiti suscepit, a Sodomitum patrem; cum uxore et utrque filia a Sodomitico eruptis incendi, uxorem amittit in via, tandem iniquum erubens, cum utrque filia incestum ignorans committit, unde ortum habuerunt. Moabites et Ammonites. 429-430

Commentarium.

433-434

Cap. XX. Abraham in Gerarim peregrinanti uxori regnante adiungit ut munera accipiat, domumque reveretur; deinde a Matto jussim cum magnis donis intacta redditur, et arobram, salutis domini regis restitutur. 449-450

Commentarium.

451-452

Cap. XXI. Nascitur Isaac, circumciditur et ablactatur; Ismael vero cum matre domi perlitur, in desertis vicioribus Alephem cum Abraham fedus medio iuramentum periret. 453-454

Commentarium.

457-458

Cap. XXII. Fides et obedientia Abraham in filii sui precepta immolatione probatur, sed ipsius immolatione prohibetur ab angelo, promissione ei de domo ob hanc insigne obedientiam confirmator. Numerantur filii Nachor fratris Abraham. 464-462

Commentarium.

463-466

Cap. XXIII. Sarai mortua planior, ac in spanca duplice, quam Abraham ab Ephron cum agro presentem emit p-cunia, sepelitur. 468-482

Commentarium.

481-482

Cap. XXIV. Servus Abraham ab ipso adjutatus et in Mesopotamiam ad quendam ixorem Isaac missus, signo a Domino peito, Rebekac inventus, et habito parentum ac fratris ipsiusque consensu, adducit ad Isaac; hanc illa ducit in uxorem, et ita de matre morte accipit consolacionem. 485-484

Commentarium.

489-490

Cap. XXV. Abraham, multis ex Cetura susceptis filiis, quibus numeru largitur, relicta Isaco hereditate, moritur; moritur et Ismael, postquam duodecim gentium duces. Isac pro uxore sua sterilis precatus, geminos gignit Esau et Jacob, quorum major vendit minori primogenita. 501-502

Commentarium.

503-504

Cap. XXVI. Isaac ab famel in Gerarim peregrinans, post acceptam terre promissionem et semini bene diccionem, reprehenditur ab Alephem quid Rebekac dixerit esse sororu soror. Ipsorum pastorum pro putescere inter se jugantibus, Alephem cum Isaac fedus percutit. Uxores accipit Esau. 517-518

Commentarium.

627-628

Commentarium.

631-632

Cap. XXVII. Esau cum uxoris et filiis a fratre Jacob discedit, ob nimiam utriusque opulentiam. Filiorum Esau genealogia cum habitatione describitur. 639-640

Commentarium.

641-642

Cap. XXVIII. Joseph apud patrem fratres suos de criminis accusatis, visaque somnia narritis, illorum odium in se concitat; quare primi volentes eum occidere saudente Rubea, in cisternam detrahunt, deindeque vendunt Iacobis. inciso Roben. Filium pater oculum à feri existimat, misere luget. Joseph interea in Ægypto Puhiparis vendit. 643-646

Commentarium.

649-650

Cap. XXIX. Judas ex uxore Chanaan tribus susceptis filiis, primum ac deinde secundum Thamar copulat; his vero mortuis, eis insensu pro scroto utitur, quo concebuit Phares et Zara gigantum.

661-662

Commentarium.

663-664